

Piet. 4° 27

IN NOMINE SS. TRINITATIS
ex clementissima voluntate
SERENISSIMI POTENTISSIMI QVE PRINCIPIS AC DOMINI,

DOMINI

FRIDERICI III.

S.R.I. ArchiCamerarii & Electoris Brandenb.
&c. &c. &c.

LECTIONES PUBLICAS
publicis *Concilii Tridentini* dog-
matibus recensendis exutiendisque
destinatas,
quas etiam sperare insuper liceat,
debite indicit,
simulq;
occasione loci Apostolici ad Ephes. IV, II.

DE SCHOLIS THEOLOGICIS ad verum finem
usumque SS. MINISTERII Ecclesiastici rite
conformandis
non nihil præfatur

PAULUS ANTONIUS,

SS. Th. L. ejusdemq; in Alma Fridericiana P.P. Ord.
nec non Consist. Magdeb. Consil.

*HALAE MAGDEBVRGICÆ,
TYPIS CHRISTOPH. ANDREÆ ZEITLERI, ACAD.TYP.*

Sunt e viris doctis probisque nonnulli, qui ποιητέας καὶ διδασκάλος Pastores & Doctores, quos Christum dedisse ecclesiæ, τοῖς ἐργοῖς Σταυροῖς in opus ministerii, Apostolus Paulus Ephes. IV, ii. testatur, conjungi quidem ibi suavissime per τὸ ΚΑΙ, ita tamen distingui etiam invicem posse existimant, ut *Pastorum* nomine ii, qui ministri ecclesiæ hodie audiunt, *Doctorum*, illi pariter, qui in scholis docent, pascuntque, adeoque & Professores Theologiæ, venire debeant.* Mea fane, eorumque omnium, qui bene sibi sunt consciii, parum

* Matthias Flacius in gloss. comp. f. 942. Chemnitius in Harmon. c. 93. f. 805. Eg. Hunn. T. 4. f. 555. 558. cum præfat. Garthii. D. Seb. Schmid. Coll. Bibl. post p. 279. Vinarienses h. l. Friedlieb h. l. fol. 535. Kromayer part. i. Th. art. 19. th. 3. p. 1078. (842) Scherz. Progr. p. 261. 263. Synt. p. 12. Th. Grosgebauer Wächterstimmec. 6. a p. 85. ---91. (it. p. 5. 15. sq. 37. 57. 80. 96.) quem locum, librumque integrum, Academicis simul dedicatum Doctoribus, modestè commendat Mich. Dilherr hoh. Schul p. 647. --- 656. Joh. Schilter JCtus in prud. juris Christ. p. 73. conf. Lightfoot T. 2. f. 530. A. Hyperius part. 2. opusc. textum ita enarrat, paulo quidem secundius: *alios Pastores, alios Doctores*, p. 671. quasi legeretur τοὺς μὴ ποιητέας, τοὺς δὲ διδασκάλος, uti ibi habetur expresse: τοὺς μὴ Αποστόλος, τοὺς δὲ Πρεφήτας, τοὺς δὲ Ποιμῆνας καὶ διδασκάλος, sed multa adjicit, quæ ab Academicis notari merentur. nimis multa hic in dubium vocat Ph. a Limborch Theol. Christ. I. 7. c. 2. §. 22. f. 744. edit. nov.

rum refert, sicui istam docentium distinctionem in ipsius textus exegesi mere literali, fundamenta certa & omni exceptione majora vix habere visum fuerit: nihilo secundus dubitari nequit, quin hocce effato, τὸν διδασκάλων vel docentium universus ordo (si rem ipsam ab externis formis libere superinductis mente separaveris) ordo, inquam, universus in se, verbum Christi, institutionis æque ac promissionis, habeat. 1. Cor. XII, 28. in quem quotus quisque coöptatus bene est, *ut i* profecto sententia illa Apostolica ad solarium officiumque suum cognoscendum quisque potest quam efficacissime. ut enim fontes ejusmodi illationis leviter saltim, & ad rationem præsentium temporum, attingam: quis negaverit, approbari & confirmari in sacris literis hodiernum ministerium ecclesiasticum, tametsi manifestum est, hujus gerendi nonnullas rationes differre ab illo, quod erat Apostoli Pauli tempore? modo superstruantur omnia quoad rem ipsam fundamento Apostolorum & Prophetarum, summo angulari lapide IESU Christo. Ephes. II, 20. Apocal. XXI, 14. & vero, scholas Theologicas seminaria esse ecclesiæ, & officinas, in quibus almæ matri ecclesiæ efformantur filii εἰς ἔργον Δλανονίας ad præstanta imposterum ministeria, quis ignorat? scitè eam in rem Augustana Confessio de ipsis monasteriis: *olim erant scholæ sacrarum literarum, & aliarum disciplinarum, quæ sunt utiles ecclesiæ & sumebantur inde pastores & episcopi p. 33.* & Lutherus in articulis Smalcaldicis: *debebant rursum converti in talem usum, ut pastores, concionatores, & alii ecclesiarum ministri haberipossent &c. p. 311. sq. (conf. A. Hyperius de collegiorum institutione p. 334 f. 361.)* quid ergo certius est, quam velle & consentire caput ecclesiæ JESUM CHRISTUM Filium DEI unigenitum, ut omnibus modis juvetur opus ministerii, ut gloria evangelii de se ipso suisque meritis,

πολυτεόνως ad finem usque mundi personet ex Scripturis,
& dispensentur sacri labores, quoad ejus fieri, illustran-
do in terris regno gratiæ , expedit? quis non animad-
vertit, tantum abesse, ut per istas curarum ecclesiastica-
rum partitiones recte intellectas solvatur compages ec-
clesiæ , ut potius Paulus, variis docentium generibus re-
censendis, passim hoc ipso incumbat fine, quo constet,
variis modis Christum Regem consultum velle gregi
suo, secundum sapientiam Dei πελαγικιλον , cuius puro
intuitu omnia ad unum charismata grata mente suscipe-
re, & in unitate Spiritus complecti ac fovere æquum.
sit? quis credat displicere DEO , ut alter alteri, status
statui, ordo ordini ferat suppetias? quid? quod distri-
butionem officiorum in ecclesiæ rebus necessitatibusque
administrandis summopere magis magisque factam fuisset
necessariam , ipsa loquitur experientia: unde facile in-
telligitur, tunc demum beatam esse societatem, cum di-
stinguuntur ideo in pace munera (jure sive divino sive
humano, convenienter tamen juris divini revelati typo)
ut singula certius, rectius, distinctiusque fiant a singulis
in unum finem communem, & jungantur singulorum
dona, casta fide, vinculo charitatis & obsequii, in bonum
universitatis. neque vero in rebus externi ordinis liber-
tas quædam discernendi hos ab illis, alio fine divinitus
relicta est hominibus, quam ut omnes hominum ordi-
nes Deo & reipublicæ, pro re nata præeundo obsequen-
doque, probent fidem suam, industriam suam, concor-
diam atque integritatem animi, ad unum, si loqui h̄c ita
licet, conficiendum διπλέλεσμα. divina tamen cordis il-
luminatione omnino opus est, ut quis (etiam cum publi-
ca docendi agendive facultas seu jus externum rite ac-
ceptum, imo & cum exploratio quædam facultatis in-
ternæ facta est) vere & reipsa, legibus ecclesiæ illis quasi
archi-

architectonicis, quæ i. Cor. XIV, 26. 33. 40. strictim indicantur, interiora omnia pectoris sui penetralia submitat, infucatamque, tanquam sub oculis DEI omnia intuentis, colat, quam vocant vulgo, harmoniam, absque damno veritatis & ipsiusmet divinæ causæ. sublato hoc respectu mutuo, molestia magis humano generi, quam opportuna futura est rerum agendarum incertas velutī stationes divisio. quandoquidem maleferiati homines in eo versari credunt officii sui salutem, ut alios officium vere facientes, & in officio progressuros impedian, excubiasque, ex officio scilicet, agant adversus eos, qui buscum militare contra malum sub uno capite debebant, conjunctis ex officio viribus. hinc *bellum omnium in omnes*, animorum divisio, æmulationes exitiosæ, iniquæ suspiciones, querelæ sine numero de invasione suorum jurium, mala omnia publica. ex adverso Spiritus $\xi\Lambda\acute{\alpha}\gamma\pi$, per quem omnia nostra unice tendunt ad DEI Patris gloriam, donorum functionumque diversitatem in sanctis suis suavissime dirigit $\omega\rho\varsigma \tau\delta \sigma\mu\Phi\acute{e}r\sigma\eta\varsigma$ zum gemeinen Nutz/ ceu B. Lutherus significanter reddidit i. Cor. XII, 7. ex quo totum corpus per omnem commissuram subministracionis & fidelissima subsidia crescit in ædificationem sui ipsius per charitatem. Ephes. IV, 16.

Et quid, quæso, ut ad institutum nostrum redeamus, respexisse putandi sunt laudati superius interpres in allata ποιηθέων καὶ Διδασκαλίων ad nostra tempora comparatione, nisi partim causæ ipsiusmet, de qua ibi a Paulo statum ecclesiæ totum intuente scribitur ad Ephesios, divinam indolem, tum rerum ex isto fonte per omnes temporum periodos gestarum & gerendarum seriem. Evidem integrum illum locum Apostolicum Ephes. IV, II. pertractare hac vice non induxi animum, neque patitur spatiolum illud temporis, in quod

quidem nunc compressus sum: occasione saltim pronunciati istius Paulini, quod haud dubie de ministerio agit ecclesiastico, subjicere nonnulla liceat de Scholis Professorum Theologicis ad verum finem usumque SS. Ministerii ecclesiastici rite conformandis.

Ubi ante omnia reputare serio intra animum oportet, quid sit ecclesia: ecclesiam non esse tantum societatem exteriorum rerum ac rituum, sicut alia politiae, sed principaliter esse societatem fidei & Spiritus sancti in cordibus, quae tamen habet externas notas, ut agnosci possit, videlicet puram Evangelii doctrinam, & administrationem Sacramentorum consentaneam evangelio Christi, & quae alia de natura ecclesiæ longe præclarissima habet apologia A. C. p. 144. sq.: quibus in rebus sita præcipue sit salus ac ædificatio ecclesiæ, ad æternam salutem, utpote ad quam, velut ad scopum finemque ultimum, omne tandem studium, in utraque œconomia doctrinæ, & pro cathedra, & pro suggestu, conferendum est. Neque vero velle & intendere unice verum usum ecclesiæ, humanarum res est virium. nam in bono hoc proposito, solam per fidem in invocatione divinæ misericordiæ ac sapientiæ superanda sunt, cum abnegatione sui ipsius non exigua, vilipendium τῆς ἀπλότητος τῆς εἰς τὸ χριστὸν, studia partium, odia, calumniæ, præsidia humana, infinitæ opiniones, & id genus similia.

Deinde cognitum perspectumque habere decet Doctorem Theologiæ Academicum, quam stupendum onus humeros premat boni Pastoris ecclesiæ, nostra præsertim ætate longe deploratissima, qua de rectissime illud usurpaveris Augustini ad Valerium: nihil esse in hac vita, & maxime hoc tempore facilius & latius, & hominibus acceptabilius episcopi aut presbyteri aut diaconi officio, si perfunctorie atque adulatore res agatur; sed nihil apud Deum & miseri & tristius & damnabilius. item nihil esse in hac vita & maxime hoc tempore

*pore difficilius, laboriosius, periculosisus episcopi aut presbyteri
aut diaconi officio; sed apud DEum NIHIL BEATIUS. &c. T. 22.*

*Ep. 148. quod ipsum docet Præceptores candidatorum
ministerii ecclesiæ cum timore ac tremore, in fide ta-
men ac fiducia opus demandatum peragere.*

Deniq; quatenus in docendi ratione similitudo quæ-
dam aut attemperatio intercedere utrinque debeat fal-
vis iis, quibus differre utrosque omnes novimus, haud
difficulter assequimur, si (præter ea, quæ jam dicta sunt,
& quæ unicuique ex peculiari delegatione maxime in-
cumbunt,) *commune docendi æque ac cognoscendi princi-
pium*, si communem etiam vigilantiam circa utriusque
finem officii ultimum & circa omnes *quing, usus theologicos*
vulgo sic dictos, didascalicum, elenchticum, pædevticum,
epanorthoticum, paracleticum, non minore unius, quam
alterius usus theologici ratione in docendo habita, solicite
consideraverimus. Docendi principium, quod cum mini-
stris ecclesiæ habemus unum atque unicum, Scriptura
divinitus inspirata est, cuius verum finem usumq; si quis
horum ad sui ipsius salutem & nutrimentum in tanta
vitæ brevitate quotidie retulerit, næ iste omnium rectis-
fime Scripturam docere alios in ecclesia & schola, ac in
interpretationibus Scripturæ, etiam acroamaticis, in *exe-
geticis*, in aperiendis *collegiis biblicis*, in adornandis com-
mentariis, in confutandis anti-scripturariis, in accenden-
dis ad amorem verbi audientium animis, esse posse *vas
accommodum iisibus Domini*, habendus est, rejectis alio cri-
ticis minutis, iisque omnibus, quæ ab usu ecclesiæ, vel
saltim plurium in ecclesia remoñora sunt, loco tempori-
que suo reservatis. plurium enim in publicis laboribus
merito habetur ratio, & si qua alia in alios cadunt, sele-
ctis exploratisq; dissentium ingenii, privatoribus con-
siliis collegiisque consulendum iis est, & nihil non ad-

glo-

gloriam Dei, & emolumentum universitatis dirigendum ultimo, quo cohibeatur luxuria mentis, & conservetur fana Scripturæ tractatio. Suavisime G. Grabow de probis Theologiæ studiosis: *hi de efficacitate verbi divini, inquit, ita per Dei gratiam audiunt, ut per omnes animæ facultates efficacissimam illius operationem sentiant-ita de reliquis fidei capitibus, ut ea aliis explicare, probare, defendere, & jubente Deo tandem renatorum Pastores ac Doctores summa cum laude fieri possint. ita enim comparatos esse oportet, qui uni, sanctæ & catholice ecclesie prodeesse volunt.* *

Non desunt, qui acroamaticas Scripturæ interpretationes scholis tantum Academicis asserunt, exotericis ad præcones verbi relatis, ita tamen ut utraque tractatio ad inquirendum Scripturæ sensum, parem curram, attentionem animi, & accuratam diligentiam ab interprete & Doctore exigat, antequam aliis tradat. Hi noverint esse ipsi pronunciatorum suorum interpres: nos quidem finimus hic utriusque ordinis viros prælucere suo loco in *anæcœla* hermenevtica, ut unicuique datum est a Patre lumen. laudavimus alibi veterum commentarios, qui & sapienter & pie circa initia superioris seculi, ex unctione Spiritus S. conscripti, exemplo nobis hodienui esse debent, quin & magno ad expectandos inde fructus largissimos incitamento. *Theologia nostra, & S. Augustinus prospere procedunt, & regnant in nostra Universitate -- nec est, ut quis sibi auditores sperare possit, nisi theologiam hanc, id est, biblia, aut S. Augustinum, aliumve ecclesiastice autoritatis Doctorem velit profiteri.* hæc de Wittenbergensi sua magno cum tripudio ad Joh. Langum primus Professor repurgatæ tum doctrinæ Apostolicæ Martinus Lutherus. sed paulo post A. O. R. 1518, in angustiis constitutus: *Universitas nostra,* mihi

* Paræn. c. 5. Conferatur Franckii Timotheus p. 6. 29. 39. 48. 51. 79. sq.

mihi cura est, ad G. Spalatinum scribit, & optimorum adolescentium in sacras literas mire ardantium studia nolle in ipso jam lacte immolari. * Credite, quotquot legitis hæc, in eum tunc statum feliciorem devenisse res academicas, quod viri illi optimi verum attenderent bonum ecclesiæ, idoneis pastoribus exornandæ, ad æternam salutem animarum. Unde factum, cum sensim deflecteretur ab illo moderamine, ut Augustus Elector Saxoniæ Theologiæ Professores eo reducere tentaret, in ordinatione, quam vocant, scholaistica, constitutionibus ecclesiasticis notabiliter affixa, ex qua præcipua facile sunt, quæ venerandus D. Spenerus in *Præf. de impedimentis studii Th.* & ante eum Joh. Olearius noster in *Theol. Univ. p. 171.* laudavere.

Properandum vero tandem missis aliis ad id, quod paulo ante de communi vigilantia circa omnes quinque usus theologicos innuimus, quam *Scriptura* Professori bus abjudicaverit nonnisi iste, qui hos ipsos a *Scriptura* quibusvis docentibus statutas esse, & Theologiam theticam ad usum *Scripturæ* didascalicum, anthitheticam ad eleutheticum, moralem atque casisticam ad pædevticum, epanorthoticum & paracleticum exprimi oportere dememinit. Circumspectioris igitur Theologi nomen is reportet, qui circumlatis, ad omnes usus Theologis

B

* Ill. V. L. a Seckendorf. l. 1. Hist. Luth. f. 23. 53. 59. conf. ejusdem Christen. Staat p. 510. 550. 586. 590. quibus adjicere libet, quod Petrus Schade Mosellanus Professor Græcæ linguae Lips. ad Conradum Mutianum Canonicum Gothanum scripsit 1520. Ill. Id. Nov. tota juventus in SS. literarum studia prona fertur. ipsum adeo me certe non optimum Praeceptorem Paulinas epistolas interpretantem audiunt plus minus trecenti. vide, quantarerum vicissitudinem bæliteræ, ut jejuna, sordebat omnibus: nunc ceteris rejectis bæsolæ placent.

logicos, diversosque status auditorum mentis suæ oculis, caverit, ne ad formandas vel proponendas theses theologicas v. c. ad solam hanc vel illam anthithesin particulatim respiciat, sed potius *omne consilium DEI* de salutis nostræ universa œconomia, bene prius, ex usu spirituali scripti verbi, intelligat, neque ex alio corde deinceps v. g. descendat ad polemica, cum ædificatione ipsorummet errantium. * *ne ad posteritatem nihil, quam opiniones ἐποχαὶ Academicæ transmittantur.* Præf. F. C. talia enim vitia, *ex scholis*, ut fit, efferentur *ad populum*, quæ sunt Apologiæ A. C. verba p. 581. F. C. 578. 651. Vicissim quibus revelatio divina in scripturis proposita de SS. Trinitate, de justificatione hominis peccatoris coram Deo &c. adeoque & ἡσις orthodoxa vere curæ cordique est, navabunt profecto omnem operam, ne contemnatur illi, qui peculiaribus lucubrationibus ad demonstrationes Theologicas, & intelligendos argumentorum nervos, atque ad *ἀνέγειραι* in deregendis errorum fontibus momentisque, vocatis, ubi opus est, in subsidium philosophiæ ac philologiæ instrumentis, ecclesiam & juventutem assuefacere præ aliis allaborant. Non nihil huc fecerit Dorschei consilium, quod *Septenario Admirandorum* præfixit, modo utamur eo bene absque partium.

* Legatur B. Geieri epistola D. Quenstedti Ethicæ Pastorali præfixa. Glassii Vorrede zu Elsneri Himmels. Weg. Dav. Chytræi Præf I. de Morte & vita æterna, & binæ illæ orationes de studio Theol. quorum altera 1560, altera 1581, utraque Wittebergæ excusa, & D. Dav. Voiti de vera ratione docendi, 1564. ibid. imo Augusti Schul-Ordnung f. 407. & f. 406. §. Nachdem sich im Werk besunden / daß durch die Theologen / so nicht im Predig-Amt zuvorn gelebet ic. F. C. p. 246. 591. 621. 822. quicquid nec ad piam veritatem, nec ad veram pietatem pertinet, istud a professione & vita Theologi sit maxime alienum: Th. Lansius in laude B. Hafenrefferi..

tium studio. Utilissimum cum primis ait & efficacissimum erit, si Academica Collegia in societatem & communionem amicam adsciscant ampliora vicina ministeria --- & in ipsis Academiis pia ingenia formanda sunt, ut, ubicunque locorum DEO sua studia mancipabunt, illius conjunctionis imaginem sibi venerandam fovendamque proponant. solent profecto suos imitari antecessores, qui bona indole ad tractationem rerum divinarum accuratam accedunt. hinc non erubescunt boni viri in Academiis commendare auditoribus scripta ecclesiastico-rum, Urbani Regii de formulis caute loquendi, Martini Chemnitii, &c. Pergerem in ejusmodi observationibus, quarum non potest non suppetere maxima copia, nisi modum Progammatis excessuras esse eas præviderem, quo commendare novos meos labores debui. Factum nempe est DEI OPT. MAX. providentia, & Serenissimi ac Potentissimi Electoris Brandenburgici FREDERICI III, Domini mei clementissimi, ut, qui hinc inde ministerium ecclesiasticum gessi, & ubi vis expertus nonnulla sum, ad usum ecclesiæ conducentia, postquam Isenaco discedere rite licuit clementissimo consensu Serenissimi Principis ac Domini, Domini JOHANNIS GEORGII, Ducis Saxonie, in posterum Professoris SS. Theologiæ Ordinali munia in hac alma Fridriciana curaturus sim. Fretus itaque divino præsidio, & confirmatus nonnihil exemplo B. Joh. Gerhardi, aliorumque optimorum virorum, qui ministerium cum Academia commutarunt, accingor ad ornandam præribus novam hanc Spartam Theologicam, de bonorum omnium favore & precibus quam certissimus. Fateor, valde animum meum affecisse, quando Statuta Facultatis nostræ Theologicæ vidi statim ab initio inniti loco illo Paulino, cuius occasione præfatus nonnulla sum demexu quodam functionis ecclesiasticæ & academicæ,

UE

ut taceam Seminarium nostrum Ecclesiasticum , & alia multa , quæ huc respiciunt , & Collegarum scriptis exemplisque bene præmunita hic extant. Cæterum cum ipsa hac die Catalogus omnium lectionum publici interea juris factus sit, mearum recensione ulteriori opus haudquaquam fore judico, nisi quod quatenus semestri hoc V. D. in prælegendo publice Concilio Tridentino occupabor, perendie, d. XXIV. Sept. lectio ne solenni & velut inaugurali rationes consilii mei exponere uberius decrevi. Quam ut *Illusterrimi, Amplissimi, Nobilissimi, Utriusque Reipublicæ Proceres ac Cives* audire ad horam XI. dignentur benevole, omni, qua par est, obseruantia studioque rogo & contendeo. Sit Dominus DEUS noster nobiscum, sicut fuit cum Patribus nostris! Amen! P. P. Halæ Magdeburgicæ Dominica XVIII. p. TRIN. A. M DC XCV.

Datum der Entleihung bitte hier einstempeln!

This image shows a blank, lined page from a notebook or ledger. The page is ruled with horizontal lines and features a vertical margin line on the left side. At the bottom center of the page is a rectangular label containing the text "SLUB DRESDEN" above a barcode. Below the barcode, the number "3 0904280" is printed.

